

Türk romanını tartışmak...

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Geçen hafta Ankara Üniversitesi'nin Tömer'le birlikte düzenlediği, '2000 Yılında Türk Öykü ve Romanı' başlıklı sempozyuma katıldım. Toplantıya, 'Gerçeğin Yitimi Karşısında Geleceğin Romanı ve Romanın Geleceği' başlıklı bir bildiri sundum. Toplantıda iki şeyi gözlemledim. Öncelikle belli bir kesim hâlâ 'postmodern roman' kavramını tartışıyor. Ne var ki, 1980'lerden bu yana çok zaman geçmesine ve önemli bir birikim sağlanmasına karşın bu konuda, bizde, bir senteze ulaşıldığını gösteren herhangi bir işaret yok. Tersine postmodernizm kavramı da postmodern roman da bir tür 'oyunbazlık' olarak görülüyor ve tepki duyuluyor. Fakat bu daha ziyade bir önceki kuşağın siyasal kökenli yaklaşımı. Genç kesim belki o kavramların ne olduğunu yeterince bilmiyor ama o bağlama oturtulabilecek, en azından yeni bir söylem geliştiren romancıları, öykücüleri ve şairleri büyük bir ilgiyle izliyor. İkinci saptamam ise, Türk romanı ile ilgili. Özellikle Konur Ertop'un bizde romanın doğuşuyla

ilgili tebliğini dinlerken bir şey dikkatimi çekti. Türk romanı henüz kaynakları itibariyle önümüze yeterince serilmiş değil. Gerçi, öteki alanlarla mukayese edildiğinde romanın toplumsal, tarihsel ve hatta söylemsel bağlamıyla ilgili olarak yapılmış daha çok çalışma var. Fakat, bu kadarı yeterli değil. Çünkü, özellikle 1970'li yıllarda egemen olan, sanat yapıtını toplumsal temeller üstünde ele almak çabası, romanı da salt bir toplumsal 'gerçeklik' olarak okumaya zorladı insanları. Bu kendi içinde doğru ama eksik bir yaklaşım. Çünkü, romanın bir 'söylem' (discourse) olarak içinde barındırdığı gerçekliğin zihinsel düzlemler, kategoriler olarak ortaya çıkarılmasına yetmiyor. Bu nedenle 'toplumsal kuram' ağırlıklı çalışmalara ayrıca bir gereksinim olduğu belli. Bu doğrultuda söylenebilecek iki şey var.

Bugün Türkiye'de egemen olan zihinsel bağlam ve onun içerdiği estetik değerler ve tepkiler çok geniş ölçüde, kuruluş döneminde, Ahmet Mithat'ların başlattığı popüler roman anlayışı tarafından biçimlendirilmiştir. Bu mantık, 1940 ve 50'lerde Kerime Nadir, Muazzez Tahsin Berkant, Esat Mahmut Karakurt ve o dönemin Peride Celal'yle genişletilmiştir.

Oluşturulan melodramatik, (yapay) trajik ve elbette yanlış yapı zihinleri tayin etmiştir. O anlayış aynı dönemde Türk sineması tarafından devralınmıştır ve 'veremli kız' esprisi bugün de 1950-60'ların siyah beyaz Türk filmlerinin neredeyse 24 saat televizyonlarda gösterilmesi yüzünden kitlelere ulaştırılmaktadır. Bu, her yönden irdelenmesi gereken bir durumdur.

İkinci bir husus şu: Türk romanı bugüne kadar daha çok 17. yüzyılda ortaya çıkmış roman anlayışının içinde türetilmiştir. Bu pozitivist bir mantığa dayanan, doğa, tarih ve dil arasında tekabülîyetler arayan ve kuran bir romandır ve Batı'da 1920'lere kadar gelen çizgidir. O tarihten başlayarak 'orada', modernitenin mutlaklığı belli bir görelilikle aşılınca dil ve bağlamın parçalandığı modernist roman ortaya çıkmıştır. Türkiye, birkaç örnekle bir çerçeveyi kavrasa bile esas olarak önceki çizgiyi sürdürmüştür.

Buradan şu çıkıyor. Türk romanı bugüne değin ön-modern (premodern) yapıtlarını vermiştir. Bugünkü kuşak, postmodern sanılsa da, bir anlamda Türkçenin ilk 'modern' romanını yazmaktadır. Tartışılmayı bekleyen asıl husus da galiba budur. Çünkü, moderniteyle ilgili her şey kendisinden başka birçok şeyin de göstergesidir.